

ČESKÝ JAZYK

Přehled učiva
pro 5. ročník
základní školy

Nakladatelství Fraus 2011

Spisovná a nespisovná podoba českého jazyka

Spisovnou podobou češtiny se dorozumíme ve všech situacích v celé České republice, např. slovo *gymnázium*, tvary *děkuji*, *bílý* (stůl). Některá slova nebo tvary této podoby jsou spisovné pouze v mluvené podobě, jde proto o **spisovnou hovorovou** češtinu, např. tvar *děkuju*, *děkujou*.

Nespisovná slova nebo nespisovné tvary slov se objevují v komunikaci s kamarády a blízkými lidmi, např. slova *gympl*, *díkes*, tvar *bílej* (stůl).

Spisovné knižní tvary se už běžně neužívají, např. infinitiv se zakončením **-ti**, (např. *ty to budeš platiti*).

Slang [sleng] je nespisovná forma jazyka společná zájmovým nebo profesním skupinám lidí, např. slang studentský (*matika*, *kule*), sportovní (*gólman*) apod.

Slovotvorba

Mnohá slova vznikají z jiných slov, např. *hodiny* → *hodinář* → *hodinářův*. Tvořením slov se zabývá slovtvorba.

Slovo základové je slovo, ze kterého bylo utvořeno jiné slovo. Např. *hodiny* je slovo základové pro slovo *hodinář*, *hodinář* je slovo základové pro slovo *hodinářův*. Slovo, které není odvozené z jiného slova, je tzv. slovo **prvotní** (značkové), např. *zima*, *hodina*.

Část slova, kterou má základové slovo shodnou se slovem odvozeným, se nazývá **slovotvorný základ**, část, kterou se slova liší, je **slovotvorný prostředek** (často předpona nebo přípona). Např. *jahod* = slovotvorný základ, *-ový* = slovotvorný prostředek.

Určení základového slova, slovotvorného základu a slovotvorného prostředku nazýváme **slovotvorný rozbor**. Např. *lékařský* – základové slovo *lékař*.

Pozn.: Určení kořene, předpon, přípon, popř. koncovky je **rozbor stavby slova**.

Slova přejatá se do češtiny dostávají z jiných jazyků tzv. přejímáním. Cizí slova se od slov českých často odlišují pravopisem (např. *kilometr*, *puzzle*), ale i tvary. Některá přejatá slova se vůbec neskloňují (např. *filé*).

Psaní skupiny mě, mně

Skupinu **mě** píšeme:

- v základu slova, např. **měsíc**, **vyměnit**;
- tam, kde v příbuzném slově nebo jiném tvaru téhož slova píšeme **-m-**, např. **soukromý – soukromě**, **umí – uměl**, **tma – zatmění**;
- zpravidla v koncovkách podstatných jmen, např. v **domě**, u **země**.

Slovo **tamější** (zvyky) je utvořeno od příslovce **tam**, proto v něm píšeme **mě**.

Tam, kde je součástí stavby slova souhláska **n/ň**, píšeme **mně**. Obvykle je to:

- u některých příslovců, např. **temně** (temný), **jemně** (jemný);
- u některých sloves a slov od nich odvozených, např. **zapomněl** (zapomenout), **domněnka** (domnívat se), **pomněnka** (vzpomeň si).

Pravopis předpon a přípon

V předponách **nad-**, **pod-**, **před-**, **od-** píšeme vždy **d** (např. **nadpis**, **podpora**, **předtucha**, **odpustit**). V předponách **bez-**, **roz-**, **vz-** píšeme vždy **z** (např. **bezpečí**, **rozbalit**, **vzplanout**).

Pokud se ve slově setkají dvě stejné souhlásky na styku předpony a kořene (např. **rozzářený**) nebo kořene a přípony (např. **denní**), dochází ke **zdvojení souhlásek**.

Dvě stejné souhlásky vyslovujeme obvykle jako jednu, např. **rozzlobený** [rozlobený], **ranní** [raňí]. V některých případech dvě stejné souhlásky vyslovujeme naopak odděleně:

- chceme-li odlišit význam slova od slova s jedinou souhláskou, např. **nejjasnější – nejvíce jasný**, **nejasnější – ještě více nejasný**;
- uvnitř slov složených, např. **půllitr**.

Ke zdvojení souhlásek dochází také v některých tvarech slov, např. v **pecce**, **nezlomme** to.

Předponu s- píšeme ve slovech s významem:

- (spojovat) **dohromady**, např. **spřátelit se**, **slepit**, **sběr**,
- (pohyb) **shora dolů** nebo **z povrchu pryč**, např. **spadnout**, **smazat**, **seskok**.

Psaní některých slov si musíme **pamatovat**, např. **strávit** (strava), **skončit**, **sdělit**, **spotřebovat**, **shořet**, **shnít**, **stěžovat si**, **schválit**, **spáchat**.

Předponu z- píšeme ve slovech s významem:

- změny stavu**, např. **zhubnout**, **zkrásnět**, **zčervenat**.

V některých případech si psaní musíme **pamatovat**, např. **zpívat** (zpěv), **ztratit**, **zcuhat**, **zklamat**, **zkoušet** (zkouška), **způsob**, **zpověď**.

Předponou **s-** a **z-** někdy rozlišujeme význam slov, např.:

<i>stěžovat si</i> (podávat stížnost)	<i>ztěžovat</i> (dělat těžším, komplikovat)
<i>správa</i> (řízení, např. majetku, domu)	<i>zpráva</i> (informace, např. ze sportu)
<i>svolat</i> (přivolat, sezvat dohromady)	<i>zvolat</i> (zavolat, např. „Auu!“)
<i>shlédnout</i> (z výšky, shora)	<i>zhlédnout</i> (uvidět, např. film)
<i>sužovat</i> (trýznit, mučit bolestí, hladem)	<i>zužovat</i> (zmenšit šířku, např. chodníku)

Podstatná jména

vlastní označují jména osob, zvířat, věcí nebo míst. Píší se s velkým počátečním písmenem, např. *Filip, Míca, (film) Lví král, (zámek) Kratochvíle*.

V názvech států a pohoří se obvykle píše velká písmena na počátku prvního slova, někdy i v dalších slovech, např. *Česká republika, Doupovské hory, Spojené státy americké*.

Jednotlivá slova **názevů měst a vesnic** se kromě předložek obvykle píše s velkým písmenem, např. *Kamenický Šenov, Vranov nad Dyjí, Františkovy Lázně (ale lázně Poděbrady)*.

V názvech ulic a náměstí bývá velké písmeno obvykle jen v prvním slově za slovem ulice, náměstí a po předložce, např. *ulice Pekařská, ulice Nad Kapličkou, náměstí Republiky*.

V názvech škol a kulturních společností píšeme první písmeno velké. Další velká písmena píšeme jen v případě, že součástí názvu jsou další vlastní jména, např. *Univerzita Karlova (ale Karlova univerzita), Základní škola Pěnčín (ale základní škola), Česká Orffova společnost*.

Pravopis názvů si můžeme vyhledat v *PČP, SSČ* i v dalších jazykových příručkách.

pomnožná mají pouze tvary množného čísla, přestože označují i jen jednu věc, např. *nůžky, ústa*. Jsou rodu **mužského neživotného** (např. *tepláky, šachy, Hradčany*), **ženského** (např. *kalhoty, housle, Budějovice*) nebo **středního** (např. *játra, vrata, Napajedla*).

Ve shodě přísudku s podmětem vyjádřeným podstatným jménem pomnožným jsou koncovky přičestí činného pouze **-a** pro rod střední a **-y** pro ostatní rody, např. *Napajedla se rozrostla, šachy se prodávaly, housle zněly*.

Slovo **dítě** je v jednotném čísle rodu středního, ale v množném čísle rodu ženského. *Dítě (kuře) pobíhalo po zahradě. Děti (kosti) pobíhaly po zahradě*.

Slova, která **stejně znějí** a většinou mají i stejnou písemnou podobu, jsou **homonyma**. Na rozdíl od slov vícevýznamových však mají zcela odlišný význam, např. **raketa** – a) *pálka, b) dopravní prostředek*; **pila** – a) *tvar slovesa pít, b) nástroj k řezání*; **bít** – a) *bít (tlouct), b) být (existovat)*.

Přídavná jména

se s podstatným jménem shodují v pádě, čísle a rodě. Např. *cizí (člověk), vysoký (strom), kamarádova (taška), časté (sněžení)*.

Příponové části odvozených přídavných jmen

Přídavná jména odvozená od vlastních názvů (jmen), se píše vždy s malým počátečním písmenem, např. *Ostrava → ostravský, Vánoce → vánoční*. Příponová část odvozeného přídavného jména bývá různá a někdy dochází i ke změně souhlásek v kořeni slova (tzv. měkčení). Příklady: *Rus – ruský, Čech – český, Lucemburk – lucemburský, Rakousko – rakouský, Kanada – kanadský, Zábřeh – zábřežský*.

Skloňování přídavných jmen

Přídavná jména měkká mají v 1. p., č. j. ve všech rodech jednu koncovku **-í** a skloňují se podle vzoru *jarní*.

	číslo jednotné rod mužský (živ. i neživ.)	rod ženský	číslo množné rod střední	všechny rody
1. p.	jarní (večer)	jarní (noc)	jarní (ráno)	jarní (večery, noci, rána)
2. p.	jarního	jarní	jarního	jarních
3. p.	jarnímu	jarní	jarnímu	jarním
4. p.	jarního, jarní	jarní	jarní	jarní
5. p.	jarní	jarní	jarní	jarní
6. p.	(o) jarním	(o) jarní	(o) jarním	(o) jarních
7. p.	jarním	jarní	jarním	jarními

Ve všech koncovkách přídavných jmen měkkých píšeme vždy **í**.

Přídavná jména tvrdá mají v 1. p., č. j. pro každý rod jinou koncovku: **-ý** pro mužský rod, **-á** pro ženský rod, **-é** pro střední rod a skloňují se podle vzoru *mladý*.

	číslo jednotné rod mužský (živ. i neživ.)	rod ženský	rod střední
1. p.	mladý (muž, strom)	mladá (žena)	mladé (děvče)
2. p.	mladého	mladé	mladého
3. p.	mladému	mladé	mladému
4. p.	mladého (muže) mladý (strom)	mladou	mladé
5. p.	mladý	mladá	mladé
6. p.	(o) mladém	(o) mladé	(o) mladém
7. p.	mladým	mladou	mladým
	číslo množné rod mužský (živ. i neživ.)	rod ženský	rod střední
1. p.	mladí (muži) mladé (stromy)	mladé (ženy)	mladá (děvčata)
2. p.	mladých	mladých	mladých
3. p.	mladým	mladým	mladým
4. p.	mladé	mladé	mladá
5. p.	mladí (muži) mladé (stromy)	mladé	mladá
6. p.	(o) mladých	(o) mladých	(o) mladých
7. p.	mladými	mladými	mladými

V koncovkách přídavných jmen tvrdých se píše **í** jen v 1. a 5. p., č. mn., r. muž. živ., např. *mladí muži*. Na konci tvaru 7. p., č. mn. všech rodů se píše **i**, např. (s) *mladými jezdci*. Ve všech ostatních koncovkách přídavných jmen tvrdých se píše **ý**.

Přídavná jména přivlastňovací jsou tvořena od podstatných jmen r. muž., např. *bratr – bratrův* (-a, -o), nebo r. žen., např. *Jana – Janin* (-a, -o). V 1. p., č. j. mají v příponách pro každý rod jinou koncovku: -ův, -ova, -ovo; -in, -ina, -ino. Skloňují se podle vzorů *otcův, matčin*.

číslo jednotné

	rod mužský (živ. i neživ.)	rod ženský	rod střední
1. p.	otcův, matčin (strýc, dům)	otcova, matčina (teta)	otcovo, matčino (štěně)
2. p.	otcova, matčina	otcovy, matčiny	otcova, matčina
3. p.	otcovu, matčinu	otcově, matčině	otcovu, matčinu
4. p.	otcova, matčina (strýce) otcův, matčin (dům)	otcovu, matčinu	otcovo, matčino
5. p.	otcův, matčin!	otcova, matčina!	otcovo, matčino!
6. p.	(o) otcově, -u, matčině, -u	(o) otcově, matčině	(o) otcově, -u, matčině, -u
7. p.	otcovým, matčiným	otcovou, matčinou	otcovým, matčiným

číslo množné

	rod mužský (živ. i neživ.)	rod ženský	rod střední
1. p.	otcovi, matčini (strýcové) otcovy, matčiny (domy)	otcovy, matčiny (tety)	otcova, matčina (štěňata)
2. p.	otcových, matčiných	otcových, matčiných	otcových, matčiných
3. p.	otcovým, matčiným	otcovým, matčiným	otcovým, matčiným
4. p.	otcovy, matčiny	otcovy, matčiny	otcova, matčina
5. p.	otcovi, matčini (strýcové)! otcovy, matčiny (domy)!	otcovy, matčiny (tety)!	otcova, matčina (štěňata)!
6. p.	(o) otcových, matčiných	(o) otcových, matčiných	(o) otcových, matčiných
7. p.	otcovými, matčinými	otcovými, matčinými	otcovými, matčinými

Jako u přídavných jmen tvrdých: V koncovkách přídavných jmen přivlastňovacích se píše *i* jen v 1. a 5. p., č. mn., r. muž. životného, např. *sousedovi synové*, a na konci tvarů 7. p., č. mn. všech rodů, např. *sousedovými syny*. V ostatních koncovkách se píše *y, ý*.

Zájmena

Druhy zájmen

Osobní – označují 1., 2. nebo 3. osobu (*já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony, ona*; zvrátané *se*)

Přivlastňovací – přivlastňujeme jimi (*můj, tvůj, jeho, její, náš, váš, jejich, svůj*)

Ukazovací – ukazujeme jimi (*ten, ta, to, tento, onen, takový, týž, tentýž, sám*)

Tázací – ptáme se jimi (*kdo, co, jaký, který, čím*)

Vztažná – vyjadřujeme jimi vztah mezi větami v souvětí (*kdo, co, jaký, který, čím, jenž*)

Neurčitá – blíže jimi neoznačujeme, o kom nebo o čem je řeč, nebo to označujeme jen obecně (*někdo, něco, některý, něčí, leckdo, kdosi, kdokoli, každý, málokdo, všichni*)

Záporná – popíráme jimi existenci (*nikdo, nic, nijaký, nič, žádný*)

Skloňování zájmena **já**
(tvar 5. pádu se neuzívá)

1. p.	já	4. p.	mě, mne
2. p.	mě, mne	6. p.	(o) mně
3. p.	mně, mi	7. p.	mnou

Zájmeno **se** nemá tvar prvního pádu.

Tvar 7. pádu **s předložkou s (s sebou)** píšeme, když chceme vyjádřit *vzít (si), brát (si)* apod. *něco, někoho (s sebou)*. Např. *Beru ho s sebou.*

Tvar 7. pádu **bez předložky (sebou)** vyjadřuje pohyb celým tělem, např. *Hodil sebou do závěje.*

Zájmena **ona, naše a vaše** mají ve 4. p. tvar **ji (ni), naši a vaši**. Ostatní pády mají tvary **jí (ní), naší a vaší**. Např. *Viděl jsem naší (vaší) kočku (ji).* *Slyšel jsi o naší (vaší) kočce (o ní)?*

Číslovky

složené z jednotek a desítek **čteme a píšeme** dvojím způsobem, např. *35 – třicet pět* nebo *pětatřicet*. Zapisování jednotlivých slov v číslovkách zvlášť platí i pro všechny vyšší číslovky, např. *jeden tisíc dvě stě padesát sedm*.

O tvaru jmen počítaných předmětů rozhoduje obvykle poslední část číslovky. Např. *Na výlet jede čtyřadvacet žáků.* (jako *dvacet žáků*), ale: *Na výlet jedou dvacet čtyři žáci.* (jako *čtyři žáci*).

Skloňování číslovek tři, čtyři	1. p.	tři	čtyři
	2. p.	tří, třech	čtyř, čtyřech
	3. p.	třem	čtyřem
	4. p.	tři	čtyři
	6. p.	(o) třech	čtyřech
	7. p.	třemi	čtyřmi

Slovesa

jsou ohebná slova, která vyjadřují děj, činnost (*létá*), stav (*rozkládá se*) nebo změnu stavu (*zbledl*). Základním slovesným tvarem je **infinitiv** (neurčitý slovesný tvar), zakončený na **-t**, např. *svítit, vynalézt*. Odlišujeme **slovesné tvary jednoduché**, např. *sestrojí, radí se*, a **složené**, např. *budou vystavovat, navrhli byste, svítili* (i 3. os., č. j. i č. mn., času min. kdysi obsahovala i pomocné sloveso **být**).

Příslovce

vyjadřují, kde, kdy, jak, proč apod. se děje konají, např. místo (*žil tady, daleko*), čas (*odešla včera, ráno*), způsob (*pracuje dobře, mluvili česky*), míru (*velmi rychlý, velice zbledl, dost peněz*), příčinu (*proto nepřišel, věděla proč*).

Předložky

Psaní předložek **s** a **z** se řídí pádem podstatného jména (zájmena) následujícího za nimi:
předložka z + 2. pád, např. *z kola, z domova, z (mateřské) školy*;
předložka s + 7. pád, např. *s cibulí, s borůvkami, s (bramborovou) kaší*.

Spojky

patří ke spojovacím výrazům (stejně jako např. zájmena *který, jenž* nebo příslovce *kde, kdy*). Spojují slova (např. *Jezdkyně nese deku a sedlo.*) nebo věty (např. *Zkontroluj si kolo, než na něj nasedneš.*).

Před spojkami se obvykle píše **čárka**, např. *Přijdeš, až to přečteš?* Před spojkami **a, i, ani, nebo** se čárka většinou nepíše, např. *Výtah se zastavil a lidé vystoupili*. Někdy se psát musí, např. *Víš to moc dobře, a (= ale přesto) jsi proti*.

Slova se ve větách sdružují do skladebních dvojic, např. *Naše lod' kotví u břehu.* Skladební dvojici tvoří vždy dva **větné členy**, např. *naše lod'.* Základní skladební dvojici tvoří **základní větné členy podmět a přísudek**, např. *lod' kotví.*

Svoji základní skladební dvojici má i každá věta v souvětí.

V některých větách je pouze jeden člen základní skladební dvojice. Např. ve větě *Od rána sněží.* najdeme jen přísudek – *sněží.* Toto slovo tvoří základ této věty.

Nevyjádřený podmět není ve větě uveden, ale vyskytuje se v předcházející větě nebo jej můžeme zjistit z tvaru určitého slovesa v přísudku. Např. *Lékař mi ošetřil nohu. Za týden si mě pozval na kontrolu. Ale přišel jsem pozdě. (Kdo, co mi ošetřil nohu? Lékař. Kdo, co si mě pozval na kontrolu? Lékař. Kdo, co přišel pozdě? Já.)*

Podmět, který se skládá ze dvou nebo více členů, se nazývá **několikanásobný podmět**. Členy tohoto podmětu jsou nejčastěji vyjádřeny podstatnými jmény v 1. pádě a oddělujeme je čárkami nebo spojkami, např. *Já, Eva a Jan poběžíme jako první.*

Několikanásobný může být i **přísudek**. Např. *Jana o něm hodně slyšela a četla.*

Přísudek slovesný je obvykle tvořený určitým slovesným tvarem, např. *Aleš spí, míč se ztratí.* Může být tvořený i **slovesem způsobovým a infinitivem**, např. *mohli se obejít, nemusí vařit.*

Slovesa způsobová jsou *mocet, muset, mít* (ve významu *mít povinnost/něco udělat*), *smět, chtít* a podobně *nemocet, nemuset* atd.

Základem **přísudku jmenného se sponou** je přídavné nebo podstatné jméno, které je s podmětem spojeno tvary slovesa **být, bývat**. Tyto tvary zde nemají svůj význam, fungují jako **spona**. Celý přísudek se potom skládá z podstatného nebo přídavného jména a spony, např. *kniha je zajímavá, Ondřej a Vítek jsou bratři.*

Přísudek se shoduje s podmětem v rodě a čísle. Např. *Zástupy turistů se tlačily na náměstí.* Pravopis přísudku nevyjádřeného podmětu se v minulém čase řídí tím, co o tomto podmětu víme, např. z předcházející věty: *Orchideje dlouho kvetly. Zdobily nám okno v kuchyni. (Orchideje.)* Pokud podmět nelze určit, píšeme v přísudku **-i**, např. *V televizi vysílali pořad o Africe.*

Shoda přísudku s několikanásobným podmětem:

- jsou-li členy několikanásobného podmětu **stejného rodu**, koncovka přísudku odpovídá tomuto rodu, např. *Kosi a špačci (r. muž. živ.) zpívali. Židle a stoličky (r. žen.) stály. Hříbata, telata i kůzlata (r. stř.) se popásala.*
- jsou-li ale členy několikanásobného podmětu **různého rodu**, platí tato pravidla:
 - 1) pokud je v několikanásobném podmětu **alespoň jedno podstatné jméno rodu mužského životného** (na pořadí slov nezáleží), v přísudku píšeme **-i**. Např. *Herci a herečky se učili texty. Jitka, Lukáš a Nora šli do kina. Rodiče a děti přišli na premiéru.*
 - 2) není-li v několikanásobném podmětu **ani jedno podstatné jméno rodu mužského životného**, v přísudku píšeme **-y**. Např. *Světla a kamery se vypnuly. Křesla i židle byly obsazeny.*

Složenska (poštovní poukázka) je lístek s písemným příkazem k platbě. Vyplňujeme zde výši částky i slovem. **V tomto jediném případě** píšeme jakoukoli **číslovku dohromady**, např. *Osmsetčtyřicet*. Nevynecháváme ani jedničku, např. *Jednostopadesátšest*. Slovo má začínat velkým písmenem.

Každý člověk má právo na svůj **vlastní názor** (mínění, úsudek). Proto bychom měli dokázat úsudky druhých přijímat a nehádat se. Vlastní mínění **sdělujeme vhodným způsobem**, bez výhrůžek, vydírání či lichotek. Hovoříme-li s někým, kdo má na věc jiný názor, vzájemně si sdělíme rozumné důvody – **argumenty** svého mínění. Je možné, že druhého přesvědčíme, nebo naopak přesvědčí on nás. Při mluvených projevech se uplatňují i **mimojazykové prostředky**. Můžeme je popsat např. ve scénických poznámkách: „*Ahoj!*“ *zamávala vesele Adéla*. Jsou to **gesta** (pohyby rukou i jiných částí těla) a **mimika** (pohyby obličeje).

Manipulátor(ka) manipuluje druhými buď **negativně** (snaží se poškodit nebo využít druhého, např. *Nepůjčil jsi mi nůžky, tak si počkáš.*), anebo **pozitivně** (pokouší se pomoci, např. *Zkus to, budu ti radit.*) Jestliže máš pocit, že tebou někdo manipuluje, potom se snaž:

- nerozčilovat se (Být stejně klidný jako manipulátor/manipulátorka.),
- nemluvit o tom, co bylo, ale o tom, co si přeješ teď (Držet se tématu a nezapomínat na svá původní přání.),
- nebát se (slušně) odmítnout,
- své požadavky nebo odmítnuti (i vícekrát) opakovat, když je třeba,
- mluvit i o něčem jiném. (Odvést pozornost manipulátora/manipulátorky jinam).

Reklama s námi často manipuluje. V textech se objevuje nadbytek **přídavných jmen, příslovcí** a dalších slov, která výrobek nebo službu představí co nejlépe, ne vždy úplně pravdivě, např. *super, skvělé*. Často využívá sloves v rozkazovacím způsobu, např. *pij, volej*.

Zpráva informuje čtenáře (posluchače) o události, která proběhla. Zprávy v tisku a jiných médiích se týkají nejrůznějších aktuálních událostí. Krátká zpráva obsahuje především fakta (co, kdy, kde, proč), komentovaná zpráva zahrnuje i názory autora.

Oznámení informuje čtenáře (posluchače) o události, která se teprve stane. Obsahuje všechny potřebné údaje, jako jsou např. název akce, datum, čas a místo konání, program, vstupné a další. Bývá doplněno výzvou k účasti.

Inzerát je krátký text, jímž něco hledáme nebo nabízíme. Je výstižný a stručný. Umísťuje se obvykle na vývěskových tabulích, v denním tisku, na internetu.

Referát přináší informace o události, věci, osobnosti nebo jevu. Jeho součástí může být i popis či hodnocení. Např. referát *o knize, o návštěvě muzea, o historické události*. Často využívá údaje z jiných **zdrojů** (knih, internetu, od pamětníků apod.). Zdroje (prameny) je potřeba na závěr vždy uvést (jméno autora, název, název vydavatelství, rok vydání, popř. strana. Postup při sestavování referátu:

1. vyhledání a prostudování vhodných zdrojů (knihy, internet);
2. sestavení osnovy;
3. výběr vhodných informací ze zdrojů;
4. doplnění referátu ukázkami (obrázky, schémata apod.).

Klíčová slova jsou nejdůležitější slova či slovní spojení textu. Částečně vyjadřují jeho obsah a slouží jako orientační prostředek nebo při rozhodování, zda bude četba textu přínosná. Podle klíčových slov (*zimní pneumatiky*) můžeme vyhledávat např. knihy v knihovně.